

אורות פלא

סכך להודות סגבי רבינו אליעזר פאפו זע"א, מו"ס "פלא יועץ" ועוד

מתורתו של רבינו אליעזר פאפו ז"ע, מו"ס "פלא יועץ" לקט דרושים ומאמרי מוסר, שנלקטו מתוך ספריו

פרשת שמות תשפ"ג

היה בא בנסיון העני היה חפץ ורוצה שכלם ירחמו עליו, בן הוא ירחם על אחרים, וכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים (שבת קנא:).

וזה רמז הכתוב "וְיִשְׁמְעוּ עֲלֵיו שְׁרִי" שהם התלמידי חכמים אשר להם המשורה למשל בעם, "מסים" - מטילים מס על העם לתן לצדקה, וצריכים הם לעשות בן "למען" ובשכיל אותם האנשים אשר "ענותו", לענות בצום נפשו, "בסבלותם" כמשה כבד יקבד עליהם, ולזה עושה להם תקון במה ש"יבן" הבין והתבונן, "ערי מסכנות" - עיר זה הגוף (נדרים לב:), שהם העניים סובלים מסכנות ושבר רעבון, "לפרעה" אותיות לפה רע, "את פתם" חלי הפה מפני חסרון הלקח, וגם "רע מסם" רע להם מפני חסרון העץ גמטריה מס"ס, וצריך לבקש להם תקון, והחלש יאמר גבור אני, "וכאשר יענו אותו" שרואה שמוזנותיו מצמצמיו, "בן ירבה" לתן לצדקה, "וכן יפרץ", יוסיפו לו מן השמים הון ועשר בביתו.

"ינקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף. ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאיו ונלחם בני ועלה מן הארץ". (א-ה')

הנה יודע דהיציג הרע נקרא מלך זקן (קוהלת רבה ד א), ולרשעים יצר הרע שופטן (ברכות סא:), ורבותינו זכרונם לברכה אמרו (שם ה:): לעולם ירגיז אדם יצר הטוב על יצר הרע, אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יזכר לו יום המיתה. ובידעו היצר הרע כי בלתי' היא בזבזון יום המות, משבח אותה מלבד ואין זכרון ליום המות, והוא מפתה לאדם בתאות ותענוגי עולם הזה כי תאנה הוא לעיניו, ומרחיק ממנו על תורה ועל מצוות אשר כמשה כבד יקבד על האדם, ובזה מראה לאדם כי עצתו תכון באהבתו אותו. אמנם צריך העמדה והערכה לאור חיל לנצל מידו, כי אם באחת עלתה לו, ויבא גם השני וגם את השלישי, ומרעה אל רעה יצא, שכן דרכו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך וכו', עד שהולך ועובד עבודה זרה (שבת קה:).

וצריכים אנו לדעת, כי היצר הרע מראה עצמו לאדם באוהבו ומבקש טובתו, והוא לו שונא ומבקש רעתו, יורד ומשטין עולה ומקטרג (בבא בתרא טז.), וכאשר יבוא עד קצו אשר יסודות גופו גוברים זה על זה וזה גרם מיתת האדם, גם היצר הרע יהיה לו בעוכריו לקרב מיתתו, והוא מלאך המות ומסלק אותו מן העולם. לכן השמר לך ושמר נפשך מאד, לא תאבה לו ולא תשמע אליו.

וזה רמז הכתוב "ינקם מלך" שהוא היצר הרע, "חדש על מצרים" שמחדש צרות רבות, ועקר פתויו "אשר לא ידע את יוסף" וי סוף, "ויאמר אל עמו" הם הרשעים שהוא שופטן, "הנה" להיות "עם בני ישראל" צדיקים "רב ועצום ממנו" ולא נוכל שאנתו, "הבה נתחכמה לו" להנצל מידו, "פן ירבה" ואחר כך אין מידו מציל, ונתון אל לבנו "והיה כי תקראנה מלחמה" אל יסודות הגוף, "ונוסף גם הוא על שונאיו", עולה ומקטרג בשעת הספנה "ונלחם בנו" לקרב המיתה, וסוף דבר הוא מלאך המות "ועלה" לאדם "מן הארץ".

"וְיִשְׁמְעוּ עֲלֵיו שְׁרִי מַסִּים לְמַעַן עֲנוּתוֹ בְּסַבְלוֹתָם וְיִבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה אֵת פֶּתֶם וְאֵת רַעְמַסֵּס. וְכַאֲשֶׁר יַעֲנוֹ אוֹתוֹ בֶּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ". (א-יא-יב) הנה ידוע גדל חטא ופגם ועון ז"ל אשר תסמר שער בשר האדם מראות ברע וחמור שבו, כאשר האריכו בזהר הקדוש ובעלי המוסר. ובחמלת ה' עלינו נתן לנו הימים האלה ימי השוכבי"ם שהם ימי חפץ, ימי רצון לענות בצום נפשו, וכפר מאשר חטא על הנפש, איש כפי יכלתו, ומצא כדי גאלתו.

ואשר יהם ישראל יש שמתענים שמונים וארבע תעניות שהם ג' פעמים כ"ח, כנגד שלשה שמות ע"ב ס"ג מ"ה במלוי המלוי שלהם, ויש שמתענים ארבעים תעניות, כנגד ד' יודין דשם ע"ב, ויש שמתענים רק כל שני וחמישי, והכל כפרה עושה. אך דא עקא, כי ראיתי בני עליה והנם מועטים, ושאר עמא דארעא לא תחסר כל אכל למו, באמרם כי פשל בעונם בהם ולא עצרו כח להתענות.

והנה, כמו כשהרופא כאשר יראה שהחולה הוא בתכלית החלשה ואינו יכול לסבל הקצת דם נותן לו רפואות על ידי איזה משקים למתק את הדם, בן לחלי הנפש צריכים החכמים אשר עליהם המשורה לישר את העם לבקש להם דרך אשר יוכלו עמד בו, ויעלה להם ארוכה ומרפא למחלת הנפש לא אשר לא יוכל להתענות ולמעט את דמו.

הנה זאת מצאנו שיש תקנה במתן דמים, וגדולה צדקה שמכפרת, דכתיב (דניאל ד כד) "וְחִטָּאָהּ בְּצַדְקָה פָּרַק". ובפרט לענין פגם הברית, הצדקה היא משפר התקונים, כמו שפרשו המפרשים 10 ואסמכוה אקרא (הושע י יב) "זרעו לכם לצדקה", כתיב (תהלים קיב ט): "פזר (ניצוצי הקדשה, מאי תקנתיה?) נתן לאביונים". וידוע שעקר דחק העניים הוא על הלקח ונזשא הצנה, כדאמרי אינשי הערב והצנה מביאים את האדם לפתח האויב. כל שפן אנחנו עם בני ישראל, בלם אהובים רחמנים בני רחמנים, ואנשים אחים אנוהו, ואח לצרה יולד, שאנחנו היכים לחוס ולחמל ולרחם על אחינו העניים על פת לחם ועל העצים.

ובכו, עצתי תכון לעד שיתאספו ראשי עם, ואיש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק ונתחזק, העשיר לו ירבה והבינוני לא ימעיט בהתנדב עם, ולא יעברו מתוך האודים בימים האלה ובזמן הזה לחלק לעניים לחם לפי הטף, ונכון בזה להנניע כח לילית גמטריה פ"ת אשר הגברנו כחה בעונותינו הרבים, וגם נקנה פחם לתקן פה חם - פי האמה שנתחמם לעברה, וגם נקנה עץ גמטריה צל"ם במקספר שמות אהוה, אל, הויה, אהיה, אדני, שהם סוד הפדיון נפש גמטריה צל"ם וגמטריה ע"ץ. ויבכו בימי העץ יהיו ימינו, ונהיה כעץ שתולים על פלגי מים.

ואפלו מאן דדחיקא ליה שעתא, לו יוסיף תת כחו להרבות בצדקה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (גיטין ז.) אם רואה אדם שמוזנותיו מצמצמים, יעשה [מתוך] צדקה ובזה נצול מן העניות, דכתיב (נחום א יב) "וכן נגוזו ועבר ועניתיך לא אעגוד עוד", וכל המוסיף מוסיפין לו. וגם נכלל בזה המצנה הגדולה של "ואהבת לרעהך כמוך" (ויקרא יט יח) שהיא כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט ד), שכמו שאם

אמירת קריאת שמע בכונה

יקרא קריאת שמע בכונה באימה ביראה ברתת וזיע. (ש"ע או"ח סא א) זיע סגיא ראוי שיפול עלינו, בהשבנו מה נעשה כי יקום אל וכי יפקוד, שאין בידנו בכל ימי חיינו אפלו קריאת שמע אחת בתקונה כנזכר בדין השלחן ערוך, ואם נאמר לאדם שצריך לקרות קריאת שמע באימה ויראה ורתת וזיע, בעיניו יפלא איד אפשר לקיים זאת, אמנם אחר פונת הלב הן הדברים, כי יתן אל לבו בעמק התבות שהוא מוציא מפיו רשפי אש שלחבת י"ה בוערים בקרבו.

כגון באומרו "ה' אלקיני" וחושב גדלת הו"ה אשר לגדלותו אין חקר ותוקפו וגבורתו עד אין תכלית, ואף על פי כן הוא "אלקיני", משגיח עלינו בפרטות וגומל עמנו טובות עד אין חקר בהיותנו מכעיסים לפניו, "ה' אחד" יחיד מיחד שאין כמותו. ואם אוהב אדם לאיש השלם במדות ודעות, על אחת כמה וכמה למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא תכלית השלמות.

וכן בשאומר "ואהבת" יכון כאלו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא עומד לנגדו, או מדבר מתוך גרונו, ומזהיר אותו בקול חזק ואומר לו "ואהבת את ה' אלהיך". ובאומרו "ויהיו הדברים האלה וכו' על לבבך" יכון שרצונו לומר כדי שתאהב את ה' אהבה עזה, די לך כשיהיו הדברים האלה אשר אנכי מלך רם מצוה לאהבה, מה אנוש שמלך מלכי המלכים יחפץ שיאהב אותו, זה בלבד שתשים על לבבך ותעמיק בזה די לך לעורר את האהבה עד שתחפץ.

וכזאת וכזאת כי יתן אל רוחו בכל דברי הקריאת שמע מעומקא דלבא, תפול עליו אימתה ופחד ורשפי התעוררות אהבת הבורא, ויראה ופחד פן חס ושלום יהיה גורם ש"והרה אף ה'" אבינו שבשמים מלך רם ונשא איום ונורא.

והן אמת שבער מלתי אמורה שזה היה בעברנו שעונותינו מבדילים בינינו לבין אבינו שבשמים, ואין אנוהו יכולין לכון דעתנו ליראה ולאהבה את ה' הנכבד והנורא, ולעובדו בלבב שלם כדת מה לעשות, מכל מקום כל אדם חייב כשעורו, להשתדל בכל עוז לכון, ולתן אל לבו דברים המעוררים את הלב, וה' לא ימנע טוב.

כתיב (שמות ב, יג): 'ויאמר לרשע למה תכה רעך, אף על פי שלא הבהו, בהרמת יד נקרא רשע. ואמרו חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין נח): המכה את חברו, כאלו הבה את השכינה. וראוי הוא שתקצץ ידו שנקאמר (איוב לח, טו): 'וזרוע רמה תשבר'. ולכן אתה בן אדם הזהר והשמר שלא תרים ידך, לא על איש ולא על אשה, בין קטנים בין גדולים, אם לא על בניך כדי להוכיחן. וכן פרנס שמנוהו אנשי הקהל להשיג על הקטנים, ולסרם, או רב לתלמידיו, אבל חוץ מאלו לא נתן רשות לשום אדם להכות את הקטנים. ומפרש בתשובות הלקט שאם אחד הבה את הקטן ותבעו לדיו, נזקקין לו וגובין ממנו קנס, עין שם. ודבר זה אסור לאמרו בפני הקטנים, לפי שבשמעם בזאת חצפא וסגא. ואפלו על בנו ותלמידו אסור לענות עליו את הדיו ולהכותו יותר מן הראוי. וכבר כתב בתשובות הלקט, שמן הראוי היה להושיב בית דין בשעת הפאה לקטנים, לדון כמה ראויים, אלא שלא נהגו. על כל פנים ישמע חכם ויוסף לקח' (משלי א, ה), ויכלכל דבריו במשפט' (תהלים קיב, ה), ולא יבה יותר מן הראוי, ולא במקומות המסכנים, כי אם מעט על הרגלים, לפי מה שראוי, ולפי מה שהשעה צריכה, ולפי מה שהוא הבן, כי יתחת גערה במבין, מהכות כסיל מאה' (משלי יז, י). ואם עשה הקטן דבר שלא בהגן, ונתן התנצלות וטענה, צריך לשמע דבריו ולקבל התנצלות, ולהבחין אותו האמת אתו, ולא לדון אנס כרצון, ושוגג כמזיד, כי על הכל יביא אלקים במשפט, כל שכן על תינוקות של בית רבן שלא חטאו. לכן השמרו לכם שלא תחטאו בילד. על כל דהו דבר פשע חשב בלבב באיש שנשא אשה על אשתו, ועבר על תקנת רבנו גרשם מאור הגולה, כל העולם אומרים עליו: כמה חצופ זה האיש, ראוי לטרדו ולנדותו. יותר ויותר מזה עובר כל מי שעובר אפלו על דבר קל דאורייתא ודרבנן ודקדוקי סופרים. (ויש לו לחשב אשר בשמים ממעל יאמרו עליו, כמו שאומרים למטה על העוברים תקנת רבנו גרשם מאור הגולה. ויהי יתן אל-לבו' (קהלת ז, ב), ומה גם דכשיצא מביתו מכריזין עליו למעלה אם לטוב או למוטב, אז: דא הוא עבדא דמלכא דעביד רעותיה, הבו יקרא לדיוקנא דמלכא וכו', אז: דא הוא עבדא דמריד במאריה, נזיפא דמאריה וכו', וכמאמר רבותינו, זכרונם לברכה (זוהר ויקרא נב): 'ובחרת בחיים' (דברים ל, יט) יא"ה)

לעילוי נשמת מו"ר אבינו רבי יצחק בן זורדה נחום זצ"ל אשר מסר נפשו על חינוך ילדי ישראל זכה וזיכה ורבים השיב מעוות י"ז טבת תשע"א

אורות אלים ספרו של רבינו אליעזר פאפו זיע"א בהוצאה מפוארת עם ציורים מקורות והוספות רבות. להשיג בחנויות הספרים ובפלאפון 052-7674242

